

Przemoc wobec kobiet i dziewcząt w sieci

SPIIS TREŚCI

Wprowadzenie 1

Przemoc w sieci jako forma przemocy ze względu na płeć	1
Czym jest przemoc wobec kobiet i dziewcząt w sieci?	1
Definicje rodzajów przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci	2

Dostępność danych i badania 3

Reakcje organów ścigania 4

Wnioski i zalecenia 6

Przypisy 7

Wprowadzenie

Zwiększający się zasięg internetu, szybkie rozpowszechnianie informacji za pomocą telefonów komórkowych oraz powszechne korzystanie z mediów społecznościowych – wszystkie te czynniki w połączeniu z obserwowaną obecnie pandemią przemocy wobec kobiet i dziewcząt¹ spowodowały, że zjawisko przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci stanowi obecnie coraz poważniejszy globalny problem o potencjalnie istotnych konsekwencjach gospodarczych i społecznych².

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują³, że co trzecia kobieta doświadczy pewnej formy przemocy w swoim życiu, przy czym pomimo faktu, że powszechny dostęp do internetu jest stosunkowo nowym zjawiskiem, które dopiero się rozwija, szacuje się, że co dziesiąta kobieta doświadczyła już określonej formy przemocy w sieci po ukończeniu 15. roku życia⁴. Dostęp do internetu szybko staje się niezbędnym warunkiem dobrobytu ekonomicznego⁵ i jest coraz częściej postrzegany jako podstawowe prawo człowieka⁶; dlatego też należy zagwarantować, aby cyfrowa przestrzeń publiczna była bezpiecznym miejscem zapewniającym równą pozycję wszystkim osobom, w tym również kobietom i dziewczętom.

Aby lepiej zrozumieć charakter i powszechność zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (EIGE) przeprowadził niedawno badanie źródeł wtórnych, którego celem było zgromadzenie i przeanalizowanie istniejących wyników badań dotyczących różnych form przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci oraz ocenienie dostępności danych z badań i danych administracyjnych dotyczących tego zjawiska. Niniejszy dokument opracowano na podstawie wyników tego badania i zaleceń sporządzonych w oparciu o te wyniki.

Przemoc w sieci jako forma przemocy ze względu na płeć

Czym jest przemoc wobec kobiet i dziewcząt w sieci?

Jak do tej pory na szczelbu UE nie przedstawiono wyczerpującej definicji zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci ani nie przyjęto przepisów zapewniających możliwość przeciwdziałania temu zjawisku. Ponadto nie przeprowadzono żadnego ogólnounijnego badania w podziale według płci poświęconego częstotliwości występowania zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci oraz zagrożeniom powiązanim z tym zjawiskiem, a na szczelbu państw członkowskich UE prowadzi się ograniczone badania w tym zakresie. Wyniki badań, które zostały jednak przeprowadzone, wskazują, że kobiety padają ofiarą określonych form przemocy w sieci nieproporcjonalnie częściej niż mężczyźni. Na przykład badanie przeprowadzone na próbie 9 tys. niemieckich internautów w wieku 10–50 lat wykazało, że kobiety znacznie częściej niż mężczyźni padały ofiarą molestowania seksualnego w internecie i cyberstalkingu, a skutki tych form przemocy były dla nich bardziej traumatyczne⁷.

Ustalenia te znajdują potwierdzenie w wynikach badania przeprowadzonego w 2014 r. przez Pew Research Center w Stanach Zjednoczonych⁸ – w badaniu tym stwierdzono, że choć mężczyźni nieznacznie częściej niż kobiety doświadczają stosunkowo „łagodnych” form nękania w internecie (takich jak wyzwiska i działania mające na celu upokorzenie), kobiety (w szczególności młode kobiety w wieku 18–24 lata) zdecydowanie częściej padają ofiarą poważnych form nękania w internecie, tj. cyberstalkingu i molestowania seksualnego w internecie.

Wyniki tych badań znajdują odzwierciedlenie w wynikach kolejnych badań, co świadczy o ograniczeniach związanych ze stosowaniem podejścia do zjawiska przemocy w sieci, które nie uwzględnia należycie kwestii związanych z płcią; istniejące dowody wskazują, że kobiety i mężczyźni w inny sposób doświadczają określonych form przemocy i inaczej odczuwają szkody, jakich doznają w ich rezultacie⁹.

Ponadto eksperci ostrzegają przed postrzeganiem przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci jako zjawiska całkowicie oderwanego od przemocy w świecie rzeczywistym, ponieważ tego rodzaju przemoc powinna być raczej traktowana jako przedłużenie przemocy, do której dochodzi poza internetem. Na przykład cyberstalking ze strony partnera lub byłego partnera przebiega w taki sam sposób jak uporczywe nękanie w świecie rzeczywistym, a zatem stanowi przejaw przemocy ze strony partnera¹⁰, do której dochodzi przy wykorzystaniu środków technologicznych¹¹. Znajduje to potwierdzenie w dostępnych dowodach: w ramach przeprowadzonego w Wielkiej Brytanii badania poświęconego zjawisku cyberstalkingu stwierdzono, że ponad połowa (54%) przypadków cyberstalkingu była poprzedzona spotkaniem z ofiarą w świecie rzeczywistym¹².

Ponadto z danych zgromadzonych w ramach badania FRA przeprowadzonego w 2014 r. wynika, że 77% kobiet, które padły ofiarą molestowania w internecie¹³, doświadczyło również przynajmniej jednej formy przemocy seksualnej lub fizycznej ze strony partnera; z kolei 7 na 10 kobiet (70%), które padły ofiarą zjawiska cyberstalkingu¹⁴, również doświadczyło przynajmniej jednej formy przemocy fizycznej lub seksualnej ze strony partnera¹⁵.

Definicje rodzajów przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci

Można wyróżnić różne formy przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, w tym m.in. cyberstalking, rozpowszechnianie materiałów pornograficznych bez zgody osoby występującej w tych materiałach (tzw. pornografia odwetowa), oszczerstwa i molestowanie motywowane płcią, atakowanie i obrażanie kobiet w związku z ich seksualnością, przysyłanie niechcianych materiałów pornograficznych, szantaż opierający się na groźbie ujawnienia kompromitujących materiałów, groźenie zgwałceniem lub śmiercią, „doxing” oraz handel ludźmi prowadzony drogą elektroniczną¹⁶.

W niniejszym dokumencie EIGE zamierza skupić się przede wszystkim na tych formach przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, które są najściślej powiązane z przemocą ze strony partnera, z uwagi na udokumentowany, poważny wpływ tego rodzaju przemocy na jej ofiary; do takich form przemocy zalicza się: cyberstalking, molestowanie w internecie i przysyłanie niechcianych materiałów pornograficznych.

Podobnie jak w przypadku przemocy ze strony partnera, do której dochodzi w świecie rzeczywistym, przemoc wobec kobiet w internecie może przybierać różne formy i może mieć charakter przemocy seksualnej, psychologicznej oraz – coraz częściej – ekonomicznej, ponieważ ujawnienie określonych informacji w internecie może wyrzucić niekorzystny wpływ na obecny lub przyszły status zatrudnienia ofiary. Nie

należy również bagatelizować możliwości przeniesienia się przemocy w internecie do świata rzeczywistego. Aby jednak lepiej zrozumieć wpływ zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, należy przeprowadzić dodatkowe badania koncentrujące się na doświadczeniach ofiar tego rodzaju przemocy.

Na szczęblu UE nie przyjęto wiążących definicji wspomnianych form przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci; dlatego też poniższe wyjaśnienia opracowano na podstawie przeglądu literatury przedmiotu.

Cyberstalking

Cyberstalking to uporczywe nękanie za pomocą wiadomości e-mail, wiadomości tekstowych (lub wiadomości przesyłanych przez internet) lub za pomocą internetu. Do uporczywego nękania dochodzi w przypadku powtarzających się wydarzeń, które same w sobie mogą mieć nieszkodliwy charakter, ale które łącznie zaburzają poczucie bezpieczeństwa ofiary i wywołują w niej niepokój, strach lub obawy.

Zjawisko cyberstalkingu może przybierać następujące formy:

- wysyłanie obraźliwych lub zawierających groźby wiadomości e-mail, wiadomości tekstowych (SMS) lub wiadomości przesyłanych za pomocą środków komunikacji natychmiastowej,
- publikowanie komentarzy obrażających daną osobę w internecie,
- udostępnianie w internecie lub za pomocą telefonu komórkowego intymnych zdjęć lub materiałów wideo przedstawiających daną osobę.

Aby tego rodzaju działania można było zaklasyfikować jako cyberstalking, muszą mieć one powtarzalny charakter i zostać popełnione przez tę samą osobę.

Molestowanie w internecie

Zjawisko molestowania w internecie może przybierać różne formy, ale do celów niniejszego dokumentu przyjmuje się, że obejmuje ono:

- przysyłanie niechcianych wiadomości e-mail, wiadomości tekstowych (lub internetowych) zawierających treści o wyraźnie seksualnym charakterze,
- składanie niestosownych lub obraźliwych propozycji za pomocą portali społecznościowych lub chatów internetowych,

- grożenie przemocą fizyczną lub seksualną za pośrednictwem wiadomości e-mail i wiadomości tekstowych (lub internetowych),
- posługiwanie się mową nienawiści, tj. językiem, który ma na celu oczernienie lub obrażenie danej osoby, grożenie tej osobie lub napiętnowanie jej z uwagi na jej tożsamość (płeć) i inne cechy (takie jak orientacja seksualna lub niepełnosprawność).

Rozpowszechnianie materiałów pornograficznych bez zgody osoby występującej w tych materiałach

Rozpowszechnianie materiałów pornograficznych bez zgody osoby występującej w tych materiałach, określane również jako wykorzystywanie za pomocą internetu lub „pornografia odwetowa”, oznacza rozpowszechnianie nacechowanych seksualnie zdjęć lub materiałów wideo bez zgody osoby uwiecznionej na tych zdjęciach lub w tych materiałach. Sprawcą tego rodzaju działań jest często były partner danej osoby, który zgromadził zdjęcia lub materiały wideo w trakcie trwania związku i który dąży do publicznego poniżenia ofiary w akcie zemsty za zakończenie związku. Tego rodzaju działania nie zawsze są jednak popełniane przez partnerów lub byłych partnerów danej osoby i nie zawsze muszą być motywowane chęcią zemsty. Dostęp do materiałów można również uzyskać, włamując się do komputera ofiary, jej kont w mediach społecznościowych lub do jej telefonu, a ich upublicznienie może służyć wyrządzeniu realnych szkód w rzeczywistym życiu ofiary (np. doprowadzić do jej zwolnienia z pracy).

W ostatnich latach w państwach członkowskich UE i w Stanach Zjednoczonych odnotowano szereg głośnych przypadków kobiet, które padły ofiarą rozpowszechniania materiałów pornograficznych bez zgody osoby występującej w tych materiałach – ujawnienie tych materiałów doprowadziło kilka spośród tych kobiet do samobójstwa¹⁷. Przeprowadzone badania wskazują, że kobiety stanowią nawet 90% ofiar pornografii odwetowej¹⁸, a skala tego zjawiska nasila się¹⁹. Odnotowuje się również wzrost liczby stron internetowych służących do wymieniać się pornografią odwetową, na których użytkownicy mogą zamieszczać zdjęcia oraz dane osobowe ofiar, takie jak adresy zamieszkania, informacje o pracodawcach i łącza do profili na portalach internetowych²⁰.

Dodatkowe powiązane zjawisko wywierające równie szkodliwy wpływ na ofiary polega na transmitowaniu przebiegu napaści na tle seksualnym i gwałtów na żywo za pośrednictwem mediów społecznościowych. Jak do tej pory w 2017 r. odnotowano dwa głośne przypadki tego rodzaju: do jednego z nich doszło w Szwecji, a do drugiego w Stanach Zjednoczonych – w obydwu tych przypadkach przebieg gwałtu na ofiarach był transmitowany na żywo za pomocą funkcji „Facebook na żywo”²¹.

Dostępność danych i badania

Dane na temat zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci w UE są ubogie i w rezultacie bardzo niewiele wiadomo na temat tego, jak wiele kobiet i dziewcząt pada ofiarą przemocy w sieci oraz jak poważne szkody wiążą się z tym zjawiskiem. Najwięcej informacji na temat tego zjawiska na szczeblu UE zostało zgromadzonych w ramach europejskiego badania przemocy wobec kobiet (2014) przeprowadzonego przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) – badanie to zawierało pytania poświęcone zjawisku cyberstalkingu²² i molestowania w internecie²³. Ponieważ jednak wspomniane badanie było pierwszym badaniem służącym zgromadzeniu danych na temat tych form przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci na szczeblu UE, prześledzenie rozwoju tego zjawiska i tendencji związanych z liczbą ofiar na przestrzeni czasu nie jest możliwe.

Poza jednym badaniem (przeprowadzonym w Danii w 2008 r.) nie stwierdzono żadnych reprezentatywnych badań krajowych poświęconych skali zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci przeprowadzonych na szczeblu państw członkowskich²⁴.

Biorąc pod uwagę fakt, że większość państw członkowskich nie kryminalizuje form przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, dane na temat tego zjawiska gromadzone przez policję lub organy wymiaru sprawiedliwości są ubogie. Dane gromadzone w państwach członkowskich, w których formy przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci są kryminalizowane, nie są ujmowane w podziale na płeć ofiary i sprawcy oraz nie uwzględniają powiązań między płcią ofiary i sprawcy, co zmniejsza ich przydatność²⁵. Wspomniany brak danych ogranicza możliwość przeprowadzenia analizy zjawiska przemocy w sieci, która w należyty sposób uwzględniałaby kwestie związane z płcią, oraz porównania zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w internecie i w świecie rzeczywistym.

Niezależnie od konieczności uzupełnienia tych luk należy również przeprowadzić dodatkowe badania w następujących dziedzinach:

1. Publikowanie ogłoszeń lub ofert w internecie, których celem jest zachęcenie kobiet do udziału w potencjalnie ryzykownych przedsięwzięciach („werbowanie”).
2. Ocena powagi szkód, jakich doznają ofiary różnych form przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, oraz wpływu tej przemocy na ich życie.
3. Dobre praktyki dotyczące działań podejmowanych przez policję i organy wymiaru sprawiedliwości w odpowiedzi na przemoc wobec kobiet i dziewcząt w sieci, z uwzględnieniem punktu widzenia ofiary.
4. Identyfikowanie i analizowanie czynników ryzyka i procedur oceny ryzyka w celu zapobiegania szkodom i niedopuszczenia do ponownej wiktyimizacji.

Reakcje organów ścigania

Szereg państw członkowskich przyjęło w ostatnim czasie przepisy dotyczące form przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci; na przykład w Wielkiej Brytanii, we Francji, w Niemczech i na Malcie przyjęto przepisy kryminalizujące pornografię odwetową, natomiast w Irlandii i Słowenii trwają obecnie prace nad wprowadzeniem takich przepisów. Choć działania te należy uznać za krok we właściwym kierunku, wyniki badań wskazują, że podejścia prawne i polityczne stosowane obecnie w UE są nieproporcjonalne do szkód społecznych i psychologicznych wywoływanych wykorzystywaniem materiałów o charakterze seksualnym do nękania kobiet, zmuszania ich do określonych zachowań lub szantażowania ich²⁶.

Ponadto badania wskazują, że wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych w nieodpowiedni sposób reaguje na przypadki przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci zgłaszane przez kobiety, które padły ofiarą takiej przemocy. Na przykład na 1160 zdarzeń związanych z pornografią odwetową zgłoszonych w ciągu pierwszych sześciu miesięcy obowiązywania przepisów kryminalizujących takie działania w 61% przypadków nie podjęto żadnych dalszych działań przeciwko domniemanemu sprawcy²⁷.

W 2013 r. organizacja End Violence Against Women Coalition (EVAW) zebrała dane dotyczące działań podejmowanych przez organy ścigania w związku z przypadkami „przemocy i molestowania” w sieci w ramach okrągłego stołu, zgłaszając obawy związane z faktem, że organy wymiaru sprawiedliwości stosują inne, mniej skuteczne podejście do przypadków przemocy i molestowania w internecie w porównaniu z przypadkami przemocy i molestowania, do których dochodzi w świecie rzeczywistym. Kilko uczestników tego okrągłego stołu osobiście doświadczyło „całkowicie niewłaściwych reakcji funkcjonariuszy policji” przy zgłaszaniu przestępstwa popełnionego w internecie²⁸.

Wyniki badań potwierdzają te obawy – wynika z nich, że kobiety są sfrustrowane działaniami funkcjonariuszy policji, którzy traktują każdy przypadek komunikacji za pomocą internetu jako odrębne zdarzenie, nie biorąc pod uwagę łącznego wpływu tego rodzaju nadużyć²⁹. U podstaw tej sytuacji leży szerszy problem związany ze sposobem, w jaki organy wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych reagują na przypadki przemocy wobec kobiet i dziewcząt (w szczególności na przypadki przemocy ze strony partnera). Ponadto w dalszym ciągu można zaobserwować postawy świadczące o przerzucaniu winy na ofiarę – jest to szczególnie widoczne w sprawach dotyczących pornografii odwetowej

i świadczy o niezrozumieniu problemu i niedostatecznej wiedzy na temat tego zjawiska. Problem ten dodatkowo pogłębia fakt, że – zgodnie z wynikami badania przeprowadzonego w Stanach Zjednoczonych w 2014 r. – ponad połowa ofiar uporczywego nękania lub cyberstalkingu nie miała poczucia, że padła ofiarą przestępstwa³⁰.

Opisane nieodpowiednie reakcje organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych mogą w pewnej mierze wynikać z fałszywej dychotomii między przemocą wobec kobiet i dziewcząt w sieci a przemocą wobec kobiet i dziewcząt w rzeczywistym świecie oraz z postrzegania doświadczeń ofiar jako zdarzeń o charakterze incydentalnym, a nie jako schematów zachowań powtarzających się w miarę upływu czasu.

Powyższe ustalenia potwierdzają konieczność opracowania skutecznych interwencji politycznych zarówno na szczeblu UE, jak i na szczeblu poszczególnych państw członkowskich, w tym m.in. konieczność organizowania szkoleń dla funkcjonariuszy policji i pracowników wymiaru sprawiedliwości w zakresie przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci oraz konieczność prowadzenia kampanii informacyjnych w tym obszarze.

Dobre praktyki

Ustawodawstwo

W kwietniu 2015 r. w Wielkiej Brytanii przyjęto przepisy, na mocy których udostępnianie prywatnych zdjęć lub materiałów wideo o charakterze seksualnym bez zgody osoby uwiecznionej na tych materiałach w celu zaszkodzenia tej osobie stanowi przestępstwo zagrożone karą do dwóch lat pozbawienia wolności³¹. We wrześniu 2016 r. poinformowano, że od chwili wejścia tych przepisów w życie ponad 200 osobom postawiono zarzuty z tytułu dopuszczenia się tego rodzaju przestępstwa³².

Z kolei we Francji w 2016 r. przyjęto ustawę o republice cyfrowej, w której przewidziano możliwość nałożenia surowszych kar na osoby uznane za winne popełnienia przestępstwa rozpowszechniania pornografii odwetowej. Zgodnie z nowymi przepisami sprawcy tego rodzaju przestępstw mogą zostać pozbawieni wolności na okres dwóch lat lub zostać zobowiązani do zapłaty grzywny w wysokości 60 tys. euro³³.

Podobne przepisy przyjęto w Niemczech w konsekwencji wydania w 2014 r. wyroku przez niemiecki sąd, który uznał, że przechowywanie intymnych zdjęć byłego partnera po tym, gdy zwrócił się on o ich usunięcie, jest niezgodne z prawem³⁴.

Badania i interwencje

W 2009 r. w Wielkiej Brytanii utworzono Krajowe Centrum ds. Badań nad Zjawiskiem Cyberstalkingu (NCCR)³⁵ – celem centrum jest prowadzenie badań i analiz dotyczących skali zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, motywów leżących u podstaw tej przemocy, jej skutków oraz ocen ryzyka związanych z tym zjawiskiem. W 2011 r. centrum opublikowało wyniki badania dotyczącego skali zjawiska cyberstalkingu, jego charakteru i związanych z nim skutków³⁶; obecnie centrum prowadzi badanie poświęcone skutkom i skali zjawiska pornografii odwetowej. Ponadto w 2015 r. utworzono infolinię dla ofiar pornografii odwetowej – w ciągu pierwszych sześciu miesięcy funkcjonowania infolinii zadzwoniono na nią niemal 2 tys. razy³⁷.

W lipcu 2017 r. Słowenia planuje przystąpić do realizacji projektu CYBERVAW służącego opracowywaniu działań na rzecz podnoszenia poziomu świadomości oraz działań edukacyjnych w celu wysłania wyraźnego komunikatu o braku przyzwolenia na przemoc wobec kobiet i dziewcząt, ze szczególnym uwzględnieniem zwalczania motywowanych płcią przemocy i molestowania w sieci traktowanych jako forma przemocy wobec kobiet i dziewcząt³⁸.

Wnioski i zalecenia

Reasumując, z uwagi na obecny niedobór badań i danych na szczeblu UE, trudno jest przedstawić odpowiednie szacunki liczbowe dotyczące powszechności zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci lub skutków tego zjawiska w UE. Istnieje jednak coraz większa liczba dowodów świadczących o tym, że zjawisko to – którego skala ustawicznie wzrasta – wywiera bardzo istotny wpływ na kobiety i dziewczęta i ma poważne konsekwencje dla ich życia w świecie rzeczywistym. Aby lepiej zbadać powszechność zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, a także zidentyfikować czynniki ryzyka związane z tym zjawiskiem i skuteczne środki polityki służące przeciwdziałaniu temu zjawisku, należy skupić się przede wszystkim na opracowaniu narzędzi zapewniających możliwość przeprowadzania pomiarów związanych z tego rodzaju działaniami i ich ujmowanie ilościowe.

Poniższe zalecenia są zgodne z międzynarodowymi ramami prawnymi w obszarze praw człowieka, w tym z postanowieniami konwencji stambulskiej; sporządzono je na podstawie przeglądu istniejącej literatury przedmiotu oraz zgromadzonych dowodów. Służą one przede wszystkim wsparciu państw członkowskich UE w ich działaniach na rzecz poprawy reakcji instytucjonalnych na przypadki przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, aby zapewnić kobietom ochronę w internecie i w świecie rzeczywistym.

1. Przy opracowywaniu działań politycznych w tym zakresie należy pamiętać o tym, że przemoc wobec kobiet i dziewcząt w sieci jest formą przemocy wobec kobiet. W strategiach służących przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci należy również uwzględnić głosy kobiet, które padły ofiarą tego zjawiska.
2. W najbliższej przyszłości definicje cyberprzestępstw zamieszczone na stronie internetowej Dyrekcji Generalnej ds. Migracji i Spraw Wewnętrznych powinny zostać zaktualizowane, tak aby obejmowały formy przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, przy czym w trzeciej części definicji należy zawrzeć przynajmniej odniesienie do zjawiska mizoginizmu³⁹.
3. UE powinna dążyć do uzgodnienia wspólnych definicji poszczególnych form przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci oraz do włączenia tych form przemocy do prawodawstwa unijnego, aby zagwarantować ofiarom przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci w państwach członkowskich dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz do wyspecjalizowanych służb udzielających wsparcia ofiarom.
4. Priorytetem w tej dziedzinie powinna być poprawa jakości danych gromadzonych na szczeblu UE, posegregowanych według kryterium płci, dotyczących skali zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci i zagrożeń związanych z tym zjawiskiem z uwzględnieniem podziału na płeć oraz opracowanie wskaźników wykorzystywanych do pomiaru skuteczności podejmowanych interwencji.
5. Żadne podejście opracowane z myślą o przeciwdziałaniu temu zjawisku nie może prowadzić do ograniczenia praw kobiet i dziewcząt do funkcjonowania w szerokiej przestrzeni publicznej udostępnianej za pośrednictwem internetu. W nadchodzącym ogólnounijnym badaniu poświęconym przemocy ze względu na płeć należy zwrócić się do kobiet z pytaniem, czy unikały odwiedzania określonych stron internetowych z obawy przed doświadczeniem przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci.
6. Należy przeprowadzić badania ilościowe i jakościowe służące ocenieniu reakcji systemowych z perspektywy ofiar.
7. Programy szkoleń dla funkcjonariuszy policji odpowiedzialnych za podejmowanie działań w związku z cyberprzestępstwami należy uzupełnić o szkolenia poświęcone przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, które będą odpowiednio uwzględniały kwestie płciowe.
8. Należy organizować kampanie informacyjne dla kobiet i dziewcząt dotyczące zjawiska przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci, praw przysługujących kobietom i dziewczętom w tym zakresie oraz służb odpowiedzialnych za udzielanie wsparcia, do których kobiety i dziewczęta mogą zwrócić się o pomoc.
9. Należy opracować działania prewencyjne w sektorze ICT, uwzględniając dobrowolne przyjmowanie standardów regulacyjnych przeciwdziałających utrwalaniu szkodliwych stereotypów płciowych oraz rozpowszechnianiu materiałów przedstawiających kobiety w poniżający sposób lub materiałów, które wiążą aktywność seksualną z przemocą.
10. Działające na szczeblu UE instytucje i agencje odpowiedzialne za walkę z cyberprzestępczością powinny zająć się przeciwdziałaniem cyberprzestępstwom o wyraźnie płciowym charakterze – dotyczy to w szczególności wabienia lub werbowania kobiet i dziewcząt, aby nakłonić je do udziału w przedsięwzięciach stanowiących dla nich zagrożenie, np. w celach związanych z handlem ludźmi.

Przypisy

- 1 Zgodnie z definicją opracowaną przez Radę Europy „przemoc wobec kobiet” stanowi „naruszenie praw człowieka i formę dyskryminacji kobiet i oznacza wszelkie akty przemocy ze względu na płeć, które powodują lub mogą prowadzić do fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej szkody lub cierpienia kobiet, w tym również groźby takich aktów, przymus lub arbitralne pozbawianie wolności, zarówno w życiu publicznym, jak i prywatnym” (<https://rm.coe.int/168008482e>).
- 2 Komisja ONZ ds. Internetu Szerokopasmowego i Rozwoju Cyfrowego (2015). *Cyber Violence Against Women and Girls: A WorldWide Wake-Up Call* (Przemoc wobec kobiet i dziewcząt w sieci: Sygnał ostrzegawczy dla organów na całym świecie). Dokument dostępny pod adresem: http://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/cyber_violence_gender%20report.pdf?vs=4259.
- 3 Światowa Organizacja Zdrowia, Departament Zdrowia Reprodukcyjnego i Badań, Londyńska Szkoła Higieny i Medycyny Tropikalnej, Rada Badań Medycznych Republiki Południowej Afryki (2013). *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*, (Szacunkowe dane dotyczące zjawiska przemocy wobec kobiet zgromadzone na szczeblu globalnym i regionalnym: Skala zjawiska przemocy ze strony partnera i przemocy seksualnej ze strony osoby niebędącej partnerem oraz wpływ tej przemocy na stan zdrowia), s. 2. Dokument dostępny pod adresem: <http://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/9789241564625/en/>.
- 4 Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (2014). *Przemoc wobec kobiet: badanie przeprowadzone w skali UE – Najważniejsze ustalenia*. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, s. 104. Dokument dostępny pod adresem: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>.
- 5 Cel 9.C w ramach celów zrównoważonego rozwoju zakłada zapewnienie powszechnego i przystępnego cenowo dostępu do internetu z uwagi na jego potencjał rozwojowy (zob.: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg9> oraz <https://www.one.org/us/2015/09/26/the-connectivity-declaration-demanding-internet-access-for-all-and-implementation-of-the-global-goals/>).
- 6 Rada Praw Człowieka ONZ (2016). Niewiążąca rezolucja. Artykuł 32: *Promowanie, ochrona i korzystanie z praw człowieka w internecie*. Dokument dostępny pod adresem: https://www.article19.org/data/files/Internet_Statement_Adopted.pdf.
- 7 Staude-Müller, F., Hansen, B., Voss, M. (2012). How stressful is online victimization? Effects of victim’s personality and properties of the incident (Jaki poziom stresu wiąże się z wiktymizacją w internecie? Wpływ osobowości ofiary i specyfiki danego incydentu). *European Journal of Developmental Psychology*, t. 9, wyd. 2. Dokument dostępny pod adresem: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17405629.2011.643170>.
- 8 Pew Research Center (2014). *Online Harrasment* (Molestowanie w internecie). Dokument dostępny pod adresem: <http://www.pewinternet.org/2014/10/22/online-harassment/>.
- 9 Maple, C., Shart, E., Brown, A. (2011). *Cyber stalking in the United Kingdom: An Analysis of the ECHO Pilot Survey* (Zjawisko cyberstalkingu w Wielkiej Brytanii: analiza wyników pilotażowego badania ECHO). Uniwersytet Bedfordshire. Dokument dostępny pod adresem: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17405629.2011.643170>.
- 10 „Przemoc ze strony partnera” definiuje się jako: wzorzec napastliwych i represyjnych zachowań obejmujących akty przemocy fizycznej, seksualnej i psychologicznej, jak również środki przymusu ekonomicznego, które osoby dorosłe lub nastolatki stosują wobec swoich partnerów bez ich zgody. Poczucie upokorzenia, strachu i bezradności towarzyszące ofiarom takich działań skutkuje niskim poziomem zgłaszania tego rodzaju przestępstw, a co za tym idzie stosunkowo niewielką liczbą wyroków skazujących sprawców tych przestępstw. Zdecydowanie największą część przypadków przemocy ze strony partnera dotyczy sytuacji, w których mężczyźni dopuszczają się aktów przemocy wobec swoich partnerek będących kobietami (<http://eige.europa.eu/rdc/thesaurus/terms/1265>).
- 11 Burney, E. (2009). *Making People Behave: Anti-Social Behaviour. Politics and Policy*. (Eliminowanie szkodliwych zachowań: zachowania antyspołeczne. Polityka i strategie). Routledge.
Oraz: Chakraborti, N., i Garland, J. (2009). *Hate Crime: Impact, Causes and Responses*. (Przestępstwa z nienawiści: skutki, przyczyny i sposoby przeciwdziałania). Wyd. 2. Londyn: Sage Publications Ltd.
- 12 Wyniki licznych badań – m.in. wyniki badania przeprowadzonego przez Michele Pathé i Paula Mullena (1997) – wskazują, że dla kobiet cyberstalking jest znacznie bardziej traumatycznym doświadczeniem niż dla mężczyzn. (Pathé, M., i Mullen, P.E. (1997). The impact of stalkers on their victims (Wpływ stalkerów na ich ofiary). [Streszczenie]. *British Journal of Psychiatry*, styczeń 1997, nr 170(1), s. 12–17. Dokument dostępny pod adresem: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9068768#>).

- ¹³ 11% otrzymało niepożądane, obraźliwe wiadomości e-mail lub wiadomości tekstowe o wyraźnie seksualnym zabarwieniu lub niestosowne, obraźliwe propozycje za pośrednictwem portali społecznościowych. (FRA, 2014). *Przemoc wobec kobiet: badanie przeprowadzone w skali UE*. Sprawozdanie dotyczące najważniejszych ustaleń, s. 29 i 95. Dokument dostępny pod adresem: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>.
- ¹⁴ 5% kobiet w UE doświadczyło przynajmniej jednej formy cyberstalkingu po ukończeniu 15. roku życia (FRA, 2014, s. 87). W tym przypadku zjawisko cyberstalkingu obejmowało uporczywe nękanie za pomocą wiadomości e-mail, wiadomości tekstowych lub internetu.
- ¹⁵ Analiza statystyczna przeprowadzona przez EIGE. 1044 kobiety padły ofiarą co najmniej jednej z trzech form cyberstalkingu, przy czym 727 z nich doświadczyło również co najmniej jednej formy przemocy fizycznej lub seksualnej ze strony swojego partnera. Jeżeli chodzi o molestowanie w internecie, spośród 677 kobiet, które stwierdziły, że padły ofiarą co najmniej jednej z trzech czynności uznawanych za molestowanie w internecie, 518 (77%) doświadczyło również co najmniej jednej formy przemocy fizycznej lub seksualnej ze strony swojego partnera.
- ¹⁶ Na szczęblu UE nie przyjęto żadnych wspólnych definicji tych zjawisk. Z opisem poszczególnych form przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sieci można zapoznać się pod następującym adresem: <http://wmcspeechproject.com/online-abuse-101/>.
- ¹⁷ Na przykład:
- w 2016 r. Włoszka Tiziana Cantone popełniła samobójstwo w związku z pornografią odwetową po jej wcześniejszym zwolnieniu z pracy: <http://www.bbc.com/news/world-europe-37377286>;
 - w 2012 r. piętnastoletnia Amanda Todd z Kanady popełniła samobójstwo po tym, gdy mężczyzna rozpowszechnił jej zdjęcia w internecie bez jej zgody: <http://www.bbc.co.uk/newsbeat/article/19960162/amanda-todd-memorial-for-teenage-cyberbullying-victim>;
 - w 2013 r. siedemnastoletnia Julia Rebecca ze stanu Piauí w Brazylii popełniła samobójstwo po zamieszczeniu materiału pornograficznego przedstawiającego ją i jej partnera w internecie bez jej zgody: <https://www.bustle.com/articles/9485-revenge-porn-legislation-called-for-in-brazil-following-17-year-olds-suicide>.
- ¹⁸ Zgodnie z wynikami badania przeprowadzonego w 2015 r. przez Cyber Civil Rights Initiative: <https://www.cybercivilrights.org/wp-content/uploads/2014/12/RPStatistics.pdf>
- (uwaga: badanie to przeprowadzono na próbie 1606 respondentów wyłonionej metodą doboru wygodnego).
- ¹⁹ Zob.: <https://www.theguardian.com/technology/2015/jul/15/revenge-porn-cases-increase-police-figures-reveal>.
- ²⁰ Po zamknięciu jednej witryny niejednokrotnie zdarza się, że w jej miejsce powstaje szereg duplikatów. Najpopularniejszy portal internetowy wykorzystywany do udostępniania pornografii odwetowej, „Is Anyone Up.com” w szczytowym momencie odnotowywał 350 tys. odwiedzin dziennie i stanowił źródło inspiracji dla szeregu stron o podobnych nazwach po jego usunięciu z sieci w 2012 r.: <https://www.theguardian.com/culture/us-news-blog/2012/dec/06/hunter-moore-isanyoneup-revenge-porn-website>.
- ²¹ <http://www.bbc.com/news/world-europe-38717186> oraz <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/chicago-teenager-gang-rape-facebook-live-video-dozens-watched-a7642866.html>
- ²² Ofiarą cyberstalkingu, tj. uporczywego nękania za pomocą wiadomości e-mail, wiadomości tekstowych lub internetu, padają najczęściej młode kobiety. 4% spośród wszystkich kobiet w wieku 18–29 lat w państwach UE-28 (tj. 1,5 mln kobiet) doświadczyło cyberstalkingu w okresie 12 miesięcy poprzedzających udział w badaniu, w porównaniu z zaledwie 0,3% kobiet w wieku 60 lat lub starszych. (FRA, 2014). *Przemoc wobec kobiet: badanie przeprowadzone w skali UE*. Sprawozdanie dotyczące najważniejszych ustaleń. Dokument dostępny pod adresem: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>).
- ²³ Molestowanie seksualne: niewerbalne formy molestowania, w tym molestowanie w internecie; 11% kobiet otrzymało niepożądane, obraźliwe wiadomości e-mail lub wiadomości tekstowe o wyraźnie seksualnym zabarwieniu lub obraźliwe, niestosowne propozycje za pośrednictwem portali społecznościowych (dane dotyczą doświadczeń po ukończeniu 15. roku życia). (FRA, 2014). *Przemoc wobec kobiet: badanie przeprowadzone w skali UE*. Sprawozdanie dotyczące najważniejszych ustaleń. Dokument dostępny pod adresem: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>.
- ²⁴ Helweg-Larsen, K., Schütt, N., i Larsen, H.B. (2012). Predictors and protective factors for adolescent Internet victimization: results from a 2008 nationwide Danish youth survey (Predyktory i czynniki ochronne związane z wiktyimizacją nastolatków w internecie: wyniki ogólnokrajowego badania duńskiej młodzieży przeprowadzonego w 2008 r.). *Acta Paediatrica*, nr 101(5), ss. 533–539.
- ²⁵ Na przykład w Anglii i Walii, gdzie rozpowszechnianie pornografii odwetowej jest uznawane za przestępstwo

od 2014 r., BBC zbadało wnioski dotyczące swobody dostępu do informacji przekazane przez 31 służb policyjnych w Anglii i Walii w okresie od kwietnia do grudnia 2015 r.; w tym kontekście należy jednak odnotować, że w większości przypadków nie rejestrowano informacji dotyczących płci ofiary i jej powiązań ze sprawcą, co wpłynęło na zmniejszenie użyteczności gromadzonych danych: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1T-6bqWc5s4JKu7L9LV11Vly-z8FeYPUP42ZW-SNe3Gmw/edit#gid=2041719221>.

- ²⁶ Henry, N., i Powell, A., (2015). Beyond the „sexting”: Technology-facilitated sexual violence and harassment against adult women (Poza „sekstingiem”: przemoc seksualna wobec dorosłych kobiet i molestowanie seksualne dorosłych kobiet za pomocą środków technologicznych). *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, nr 48(1), s. 105.
- ²⁷ <http://www.bbc.com/news/uk-37278264>
- ²⁸ EVAW (2013). *New Technology: Same Old Problems. Report of a roundtable on social media and violence against women and girls* (Nowe technologie: stare problemy. Sprawozdanie z obrad okrągłego stołu poświęconych mediom społecznościowym i przemocy wobec kobiet i dziewcząt). Dokument dostępny pod adresem: http://www.endviolenceagainstwomen.org.uk/wp-content/uploads/Report_New_Technology_Same_Old_Problems.pdf, s. 5.
- ²⁹ Zob. przypis 11.
- ³⁰ Nobles, M.R., Reynolds, B.W., Fox, K.A., i Fisher, B.S. (2014). Protection against pursuit: A conceptual and empirical comparison of cyberstalking and stalking victimization among a national sample (Ochrona przed prześladowaniem: koncepcyjne i empiryczne porównanie wiktymizacji spowodowanej cyberstalkingiem i uporczywym nękaniami przeprowadzone na próbie krajowej). *Justice Quarterly*, nr 31(6), ss. 53–65.
- ³¹ Wytyczne Koronnej Służby Prokuratorskiej dotyczące ścigania przestępstw polegających na ujawnianiu prywatnych zdjęć i materiałów filmowych o charakterze seksualnym. Dokument dostępny pod adresem: <http://www.cps.gov.uk/legal/p-to-r/>.
- ³² Koronna Służba Prokuratorska (2016). *Violence against women and girls: Crime report 2015-16* (Przemoc wobec kobiet i dziewcząt: sprawozdanie dotyczące przestępczości w latach 2015–2016), s. 11. Dokument dostępny pod adresem: http://www.cps.gov.uk/publications/docs/cps_vawg_report_2016.pdf.
- ³³ <https://www.transatlantic-lawyer.com/2016/09/france-the-new-digital-law-is-adopted/>
- ³⁴ <https://www.theguardian.com/technology/2014/may/22/revenge-porn-victims-boost-german-court-ruling>
- ³⁵ <https://www.beds.ac.uk/research-ref/irac/nccr>
- ³⁶ Maple, C., Shart, E., Brown, A. (2011). *Cyber stalking in the United Kingdom: An Analysis of the ECHO Pilot Survey* (Zjawisko cyberstalkingu w Wielkiej Brytanii: Analiza wyników pilotażowego badania ECHO). Uniwersytet Bedfordshire. Dokument dostępny pod adresem: https://www.beds.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0003/83109/ECHO_Pilot_Final.pdf.
- ³⁷ Komunikat prasowy rządu Wielkiej Brytanii (2015). Dokument dostępny pod adresem: <https://www.gov.uk/government/news/hundreds-of-victims-of-revenge-porn-look-for-support-from-helpline>.
- ³⁸ Sprawozdanie Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka dotyczące sposobów wyeliminowania płciowej przepaści cyfrowej z punktu widzenia praw człowieka – odpowiedź Słowenii. Dokument dostępny pod adresem: <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/GenderDigital/SLOVENIA.docx>.
- ³⁹ https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/cybercrime_en

Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (EIGE) to unijne centrum wiedzy na temat równouprawnienia płci. EIGE wspiera decydentów i wszystkie właściwe instytucje w ich wysiłkach na rzecz urzeczywistnienia zasady równouprawnienia płci dla wszystkich Europejczyków, przekazując im konkretną wiedzę fachową oraz porównywalne i wiarygodne dane dotyczące kwestii związanych z równouprawnieniem płci w Europie.

© Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn, 2017
Powielanie jest dozwolone pod warunkiem podania źródła.

ISBN 978-92-9470-180-0

doi:10.2839/190067